

De a mi Istenünk maga erejével
Minket őriz, táplál gondviselésével.
Rajtunk el tölt próba között nem hagyott el,
Hogy megtölt a pohár — lött jó segítséggel,

Föl hozta már Isten Magyarok csillagát!
Törteni kezdette Róma birodalmát.
Mint is rontotta lelkeknek bálványát
Hamar vigyétek ki innen a Máriát.

Ne sokat disputálj Pater azért kérlek,
Mert hidd el, nem sokat itt neked engednek.
Ha nem hiszed pedig, veled szemben lesznek,
Magyari mód szerint téged megkérdeznek.

Oly disputatio leszen a fejeddel
Hogy meg nem felelhetsz te sok Isteneddel
Akármint tétováz(sz) ámító elméddel,
Végre fizetni fogsz meghízott bőröddel!

Tisztítsd meg a házat, vid(d) ki Istenidet,
Nem köllenek nekünk — hanem személyedet
Őrizzék, hogy hamar pokolra tégedet
Vigyenek, mint kegyes jó tisztelőjököt.

Tanultad azt tudom, *sapientí satis*,
Nem járok utánnad tud(d) meg egy csepet is.
Mert megnézed még ma bizony az utat is,
Azért csak *breviter* mondok *valét* én is.

Közli: DR. LAMPÉRTH GÉZA.

DEBRECZENI KALOCSA JÁNOSNAK EGY EDDIG ISMERETLEN MUNKÁJA.

A *sárospataki ref. főiskola* könyvtárának Szombathi János könyvtárnok által 1809-ben »Debreczeni-Kalotsa, Sellyei, Balásfi sat.« cím-mel ellátott s 9 darabból álló Gyűjteményében *Debreczeni Kalocsa János* ref. lelkésznek († 1710) egy eddig ismeretlen munkája foglalja el az első helyet, a melynek címe: **ŐRÖK ELET SENGEIENEK ERZESE.**

Könyvészeti munkáink és lexiconaink *Debreczeni Kalocsa János* eme munkájának címét említik ugyan, de maga a könyv, annak tartalma, kiadási helye és ideje mindezeig ismeretlen volt irodalmunkban. A munka címét maga *Debreczeni K. János* említi először az »ISTEN AJANDEKAVAL VALO | KERESKEDES. | *Avagy* | ENEKEK ENEKENEK | MAGYARAZATTYA«, | című 1693-ban Debreczenben megjelent (R. M. K. I. 1435) s olaszból (Deodatus János) fordított könyvének ajánló

levelében. »Ez iffiúi kereske. | dífemben — úgymond — (t. i. az Istentől nyert ajándékával való kereskedésében) írtam vala ama' Kis TRACTA- | TUST, melynek *Tituluffa* ÖROK ELET | SENGEJENEK ERZESE, melyet, Nem- | zetes BESZERMENYI MIHALY DEAK | Uramnak *Dedicaltam* vala, mert Istenes köl- | cségével világra való jöveteliben ő kegyel- | me *promovealta* vala.« (C₂ levél.) — *Bod Péter* aztán Magyar Athénásában (1766), bizonyosan ez ajánló levélbeli adat alapján írta *Debreczeni Kalocsa Jánosról*, hogy: »Adott-volt ki ez előtt-is (t. i. az Énekek Énekének Magyarázatja előtt) egy Könyvetskét, melynek Tituluffa ez: *Örök élet 'sengéjének érzése*« (62 lap), de a kiadás helyét és idejét nem említi. A munkának csak címét említi *Horányi* is (Memoria Hungarorum. I. 1775. 485. l.); nemkülönbén *Katona* (Historia Critica R. H. XXXVI. 1805. 723. l.) és *Danielik* (Magyar Irók. 1858. 57. l.) is, akik közül az utóbbi, *Debreczeni K. János* emez eddig ismeretlen munkáját, hibásan, *imakönyvnek* mondja. *Sándor István* (Magyar Könyvesház. 1803. 67 lap.) Debr. K. I. eme művét a XVII. századbéli nyomtatványok sorozatának végén említi, de a kiadás helyének és esztendejének említése nélkül. *Szabó Károly* a R. M. K. I. kötetében D. K. I. e munkáját nem említi, pedig ő *Sándor István* munkája s más források után mindazon könyveknek címeit is gondosan felsorolja, a melyeknek létezéséről, forrásai alapján, tudomással bírt. De a melyeket kutatásai alkalmával nem láthatott. *Dr. Kiss Áron*, a Debreczeni Prot. Lap 1883-iki évfolyamában, a *Debreczeni Kalocsa Jánosról* írt becses tanulmányában, az Énekek Énekéhez írt ajánló levél fentebb idézett szavaira hivatkozva, az Örök élet zsengejének érzése cz. munkára vonatkozólag ezt írja: »E munkából, mely az idézet szerint kétségtelenül megjelent, *ma egy példány sem ismeretes*. Elkallódott, mint annyi más terméke ref. egyházi irodalmunknak. A mű megjelenési évét sem jelölhettem meg, de mint abból a sokat idézett ajánló levélből kitűnik, pappá léte után kellett neki azt kiadni s talán egy időben a Pápai Paris Imre munkájával . . .« (4. lap.). Tanulmánya végén, a könyvészeti jegyzékben a 3-ik szám alatt sorolja fel e munkát *dr. Kiss Á.*, eme megjegyzések kíséretében: »Ajánlva volt Nemzetes Beszerményi Mihály deaknak. Nyom. hihetőleg 1661 körül. *Ma egy példánya sem ismeretes*.« (30. l.) *Szinnyei* (Magyar Irók élete és munkái. II. 1893. 705. l.) 6 munkáját sorolja fel *Debr. Kal. Jánosnak* s végül — *Horányi* után — megemlíti az Örök élet zsengejének érzését is, a kiadás helyének és idejének megemlítése nélkül. A *Zoványi-féle* Theol. Ism. Tára (I. 1894. 260. l.) a munka kiadását — *dr. Kiss Á.* után — az 1661 körüli időre teszi. A *Pallas-lexicon* (V. 94. l.) csak a munka címét említi.

Emez eddig ismeretlen munka leírása a következő:

A hiányzó címlapot a Szombathi János főiskolai könyvtárnok (1783—1823.) által készített s a munkához kötött következő írott címlap helyettesíti: »**Örök Élet Sengéjének érzése. Irta Debreczeni Kalocsa János. Nyomt. Debreczenben 1662 esztend.**« A munka 8°. A₂—F₄ = 7 ív = 27 számozatlan levél. — (A hiányzó-

val együtt: 28.) Az A ív 8, a többi 4—4 levélből áll. Az »AIANLO LEVEL«-ben a »Böcsülletes *Uraim*« [a nevek az első (cím-) levéllel hiányzanak] s a »mértán *kegyelmeknek* ajánlhattam« stb. kifejezések arra engednek következtetni, hogy e munkáját *Debr. Kal. János* nem egyedül az Énekek Énekének előbeszédében említett Beszerményi Mihály deáknak ajánlhatta, hanem más valakinek, vagy valakiknek is.

Az ajánló levél záradékából kitűnik, hogy e munkáját D. K. J. 1662-ben Debreczenben adhatta ki. Adataink szerint ez időben (1661—1667-ig) kecskeméti lelkész volt. (V. ö. dr. Kiss Á. tanulmányát és Szinnyei: Magyar Írók Életét!). Az ajánló levél záradéka így hangzik: »Irtam Debreczemből (sic!), 1662 éft. | Bőjt-elő havanak 8.-dik | napján. | Kegyelmeteknek jó aka- | roja, es az Vrnak fzerel- | meben Attyafia. DEBRECZENI K. JANOS B.« | —Az ajánló levél (A₂—A₃ levél) után »AZ OLVASOHOZ« intézett (A₄ l.) rövid beszédében tájékoztatásul kijelenti a következőket: »Ne ítéljed kegyes Olvafo, hogy ez kis | tractat, magam hányáfából, vagy mu- | togatáfából, (kit Iften tud) irtam volna; hanem Iften dicsőffegehez és felebarátom- | hoz valo buzgo indulatomból, annak javára- | ra, à *Talentum* βerént, mellyet Iften reám | bizott.« stb. Ezután következnek: »ATTRACTANAK RENDI« eképen: »E KIS TRACTABAN | bē foglaltatot, derekaffab dolgok- | nak rendi, és el ősztafa. | I. Elő járó beβéd. | *Melyben vagon*: | I. Az ibvőzülendő (sic!) embernek, ez világi | életnek meg böcsüllésében valo czellya. | 2. Czellyának, melyre kell vigyázni, okai. | II. Fundamentoma à Tractának. | *Melyben vagon a Fundamentomnak*: | I. Summája. | 2. Réβei. | 3. Magyarázattya. | *Ebben ismét*: | 1. A tanácsnak értelme. | 2. Annak nemei és modgya. | 3. Vége és gyümölcze. | III. A tudomány. | *Melyben vagon*: | I. A tudomány ki hozáfának modgya. | 2. A tudománynak ága. | 3. Az első ágának mind világofítása, s' | mind erőffítéfe, három fő kérdefekben, | *Melyekben, le tételik*: | I. Az örök élet fengejének érzefenek, le- | hetlége ez életben. | 2. Mivolta és Neme. | 3. Graduffa és *duratioja*. | 4. A tudomány két utolfo ágának erőffítéfe. | I. Szent írásbeli bizonyfágokból. | 2. Fundamentomos okokból azohkoz (sic!) | tartozo dolgokkal együt. | IV. A tudománynak haβnai. | *Kik közül az első*, | I. Oktato. | 1. Az örök elettel valo | élés felől kezdetképpen | meg ez életben. | 2. Az idvőzülendő em- | ber végének, bizonyos | esmereti felől, ugyan ez | életben. | 2. Czáfolo és dorgálo. | *Az melyben*: | I. Czafoltatnak à kik az örök elettel valo | éléft, csupán csak az jövendő életre βorit- | tyák; kiknek ellen-vetések, az ember id- | vőffegenek bizonyos volta felől, meg | fejtenek. | 2. Dorgáltatnak, ez világhoz feletté ra- | gadtak, és az örök elet fengejének érzé- | fére, egy-cseppet fem vágyakozok. | 3. Intő, &c. Melynek alája vettetik az | örök élet fengejének érzélének mod | gya, az jövendő dicsőffegben valo vágya- | kozáfnak okáért. | 4. Vigasztalo. Mely bé rekeβtetik, az I- | ften kegyelmében vegig valo meg mara- | dáffal, Sz. Pál Apoftol iráfából. | A második tudománnak is *rendi elofz-* | *táfa*, majd ezen moddal foly, mellyet itt | le irni rövidfének okáért nem βödklé- | ges; hanem, à kegyes olva- | fot annak meg olváfa- | fára igazom. (sic.) (A₄—A₅ levél.)

Debreczeni Kalocsa Jánosnak ez az eddig ismeretlen munkája, amint az a tartalomjegyzékből is világosan kitűnik, *vallásos elmélkedés* az örök életnek már itt a földön való érzéséről, bizonyosságáról, és nem *imakönyv*, mint *Danielik* sejtette.

HARSÁNYI ISTVÁN.

BOCIUS PRÁGAI FOGSÁGÁHOZ.

Bocius fogságának romantikus befejezése mindenki előtt ismeretes. A szerető, hű hitves, — a ki idegen országba megy, ottan szolgálatot vállal, s mint a foglyár cselédje ételt hoz rabságban nyögő urának, kenyérbe dagasztott kötélhágcsót csempészvén be a börtönbe, abból ez úton szabadítja meg férjét — kész drámai alak, — a kihez, azt hiszszük, gyakorta lesz szerencséje az akadémiai drámabíráló uraknak.

De Bocius megszabadulásáról két versio kering.

Az egyik szerint a jeles költő és kitűnő tudós rövid ideig tartott rabság után — politikai közbenjárás folytán — 1606 szeptemberében szabadul meg kínos helyzetéből. Eme Bél Mátyás közölte adaléknak ellentmond ama fent említett kedves versio, melynek romantikája egyszersmind a *magyar nő* önfeláldozó szeretetének szép példáját is nyújtva — Bocius rabságát öt esztendeinek mondja.

Mennyi igaz ebből?

A romantikus ötlet abban az időben jelen meg legelőbb, amikor hazánk érzékenyszívű olvasóit »Pesth«, »Ofen«, »Pressburg« és »Wien« árasztották el könnyfacsarón költői »Almanach«-okkal, »Jahrbuch«-okkal. És tény, hogy a kenyérbe dagasztott kötélhágcsó ötlete, — erősen »Almanach«-ízű. E versio első nyoma J[akob] Melczer közlésében jelen meg.¹ Honnan meríté ő ez adatot — nem tudom, nem lévén kezemnél a jelzett folyóirat.

Bél Mátyás adatát azonban megdönti az a kérő irat, melyet Bocius felesége 1607 április 13-án keltezve terjesztett fel férjének szabadonbocsáttatása végett. Ez írott emlék pedig a Melczer Jakab-féle versiót hozza közelebb az igazsághoz. Bociusné asszonyom férje iránti hűségének, szeretetének bizonyosága ez, a melynek egykorú másolatát családomb csejthei levéltárában sikerült feltalálnom.

E kérvénynek volt-e foganatja Bocius szabadulása, vagy a politikai közbenjárásnak, avagy e kettőnek együttesen, — a kérvény elintézésének hiányában — meg nem mondható. Ámde kétségtelen, hogy Bocius neje érdemes volt férje hálájára, szeretetére.

Dr. Tóth Lőrincz — Bocius életrajzírója² — munkájában közli azon latin nyelvű distichont, melylyel Bocius feleségének emléket emel. Bocius hazánkban nagy tiszteletben élt és sok-sok dicsőséget és örömet

¹ *Iris*. Zeitschrift für Wissen, Kunst und Leben. Herausgegeben von C. Stielly. Ofen. 8°. [1825—28]. I. Jahrg. 33. sz.

² Lásd: A jászóvári prémontréi kanonokrend kassai főgymnasiumának Évi Jelentése az 1884/85. tanévről. Kassa, 1885. 8°. 1—33. ll.